

Kolejny etap integracji Białorusi i Rosji

Anna Maria Dyner

W grudniu 2022 r. Białoruś i Rosja uzgodniły utworzenie „wspólnej przestrzeni obronnej” i dalsze wzmacnianie współpracy wojskowej. Rozmowy dotyczyły też nowych programów integracji gospodarczej, cen gazu oraz koordynacji polityki zagranicznej obu państw. Ustalenia będą prowadziły do zwiększenia rosyjskiej kontroli nad Białorusią, zwłaszcza w sferze bezpieczeństwa. Będzie to miało negatywne konsekwencje m.in. dla wschodniej flanki NATO oraz dla Ukrainy, która obawia się kolejnej inwazji z białoruskiego terytorium.

19 grudnia 2022 r. Władimir Putin złożył pierwszą od trzech lat wizytę w Mińsku, a w Moskwie odbyła się sesja Zgromadzenia Parlamentarnego Państwa Związkowego. Tego dnia w białoruskiej stolicy odbyły się też konsultacje ministrów spraw zagranicznych oraz ministrów obrony. 26–27 grudnia w Petersburgu, na marginesie nieformalnego szczytu liderów państw WNP, kontynuowano negocjacje kolejnych programów integracyjnych i w sprawie pogłębienia integracji gospodarczej. Efektem tych spotkań było przede wszystkim wzmocnienie współpracy w obszarze bezpieczeństwa. Rozmowy wykorzystano także do propagandowych ataków pod adresem NATO.

Ustalenia dotyczące bezpieczeństwa. W trakcie wizyty Putina w Mińsku ogłoszono utworzenie „wspólnej przestrzeni obronnej” obu państw. W praktyce będzie to oznaczało jeszcze ściślejszą [integrację wojskową](#), wykraczającą poza dotychczasowe wspólne planowanie obronne i działania w ramach [Regionalnego Zgrupowania Wojsk \(RZW\)](#), a także stałą rosyjską militarną obecność na Białorusi, choć nie jest to jeszcze oddanie sił zbrojnych (SZ) tego państwa pod dowództwo rosyjskie. 3 grudnia ministrowie obrony Wiktar Chrenin i Siergiej Szojgu podpisali protokół zmiany umowy z 1997 r. o wspólnym zapewnianiu bezpieczeństwa regionalnego w sferze wojskowej. Treść poprawek nie została ujawniona, ale najprawdopodobniej dotyczyły m.in. utworzenia i funkcjonowania na Białorusi wspólnych białorusko-rosyjskich centrów szkoleniowo-bojowych dla żołnierzy obu państw, co oznacza ujednoczenie systemów szkolenia większości rodzajów wojsk.

Zadeklarowano ponadto, że oba państwa przeprowadzą większą niż dotychczas liczbę ćwiczeń wojskowych na Białorusi. W 2023 r. mają się tam odbyć m.in. wcześniej zaplanowane ćwiczenia Tarcza Związku, które będą zakończeniem dwuletniego cyklu przygotowawczego RZW. 21 grudnia minister Szojgu zapowiedział natomiast ćwiczenia Zapad 2023, których część również odbędzie się na białoruskim terytorium.

Alaksandr Łukaszenka ogłosił też rozpoczęcie dyżuru bojowego systemów Iskander-M i S-400 przekazanych Białorusi przez Rosję, a Władimir Putin potwierdził, że Rosja będzie szkoliła białoruskich pilotów samolotów mogących przenosić broń jądrową. Zaanonsowano też pogłębienie współpracy przemysłów obronnych obu państw, co będzie oznaczało zwiększenie rosyjskich zamówień i rozpoczęcie produkcji rosyjskiego uzbrojenia na Białorusi. W trakcie spotkania Putina i sekretarza generalnego Państwa Związkowego Dmitrija Mieziencewa, które odbyło się 21 grudnia, Mieziencew podkreślał, że Rosja wspiera Białoruś w rozwijaniu wojsk kolejowych oraz stwierdził, że w większym stopniu niż dotychczas zacieśnia się współpraca służb obu państw, m.in. w zakresie działań informacyjnych.

Pogłębienie integracji gospodarczej. Władze obu państw zapowiedziały przygotowanie kolejnych programów integracji gospodarczej na lata 2024–2026. Zdaniem Putina Rosji i Białorusi udało się zrealizować ponad 60% z [28 programów integracji](#) gospodarczej, które podpisano w listopadzie 2021 r. Celem nowych inicjatyw ma być pogłębienie współpracy w takich sferach, jak przemysł i rolnictwo, transport czy

energetyka atomowa. Efektem będzie zapewne dalsza unifikacja prawa gospodarczego obu państw, w tym podatkowego i celnego, a w praktyce – podporządkowanie systemu białoruskiego rosyjskiemu.

Oba państwa ustaliły też cenę gazu dla Białorusi na najbliższe trzy lata. Choć nie została ona upubliczniona, strona białoruska wyraziła zadowolenie. W 2022 r. Białoruś płaciła 128,5 dol. za 1000 m³ gazu (nawet kilkanaście razy mniej niż ceny na europejskich rynkach), można zatem przypuszczać, że cena pozostała na tym poziomie bądź jest niższa, co jest jednym z elementów subsydiowania białoruskiej gospodarki przez Rosję. Oba państwa uzgodniły również cenę ropy naftowej, jednak nie została ona ujawniona.

Konsekwencje dla polityki zagranicznej. W trakcie spotkania z Władimirem Putinem Alaksandr Łukaszenka zadeklarował, że Białoruś uznaje konieczność rozpoczęcia dyskusji o nowej architekturze bezpieczeństwa w Europie, zgodnie z rosyjskimi oczekiwaniami [gwarancji bezpieczeństwa](#) i ograniczenia roli NATO. Wskazuje to, że po zmianie konstytucji w 2022 r. i wykreśleniu z niej punktu o dążeniu Białorusi do neutralności, władze zrezygnowały również z lansowanej do 2020 r. koncepcji „Helsinek 2.0”, a więc stworzenia nowego systemu kontroli zbrojeń i ich ograniczania, który miał zagwarantować bezpieczeństwo państwom średnim, najbardziej narażonym na negatywne konsekwencje sporów między mocarstwami, zwłaszcza między USA i Rosją. Wspierając Rosję – wojskowo i dyplomatycznie – w prowadzeniu wojny z Ukrainą, Białoruś odeszła też od promowania siebie jako źródła stabilności dla regionu, co miało być dla niej dodatkową gwarancją bezpieczeństwa. Ministrowie spraw zagranicznych uzgodnili ponadto m.in. plan wspólnych działań obu państw na arenie międzynarodowej, co wskazuje, że Białoruś jeszcze bardziej niż dotąd będzie koordynowała swoją politykę zagraniczną z Rosją.

Rosja i Białoruś zadeklarowały też rozwój współpracy kulturalnej, historycznej i oświatowej, a rok 2023 w obu państwach został ogłoszony rokiem języka rosyjskiego. Deklaracje te wskazują, że celem Rosji jest postępująca rusefikacja Białorusi oraz zapobieganie rozwojowi tożsamości i świadomości odrębności kulturowej, historycznej i społecznej Białorusinów w obawie przed wydarzeniami podobnymi do protestów [po wyborach prezydenckich z sierpnia 2020](#) r. Dla Rosji jest to też realizacja jej projektów związanych z koncepcją *ruskiego miru* (rosyjskiego świata), która zakłada oddziaływanie na społeczeństwa państw ościennych również za pomocą języka, religii i kultury.

Wnioski i perspektywy. Grudniowe ustalenia nie były przełomowe dla stosunków rosyjsko-białoruskich, jednak potwierdziły przyspieszenie trwającego od [sfałszowanych](#)

[wyborów](#) w 2020 r. procesu zwiększania rosyjskiej kontroli nad Białorusią. Dotyczy to zwłaszcza sfery wojskowej, bo to na tym wymiarze współpracy koncentrują się oba państwa. Dla polityki zagranicznej i bezpieczeństwa Białorusi oznacza to dalsze ograniczenie zdolności do prowadzenia samodzielnych działań. Choć można spodziewać się nowych białoruskich inicjatyw międzynarodowych, proponujących zmianę obecnej architektury bezpieczeństwa, będą to de facto propozycje Rosji.

Decyzje podjęte w Mińsku wskazują, że Rosja będzie stale wojskowo obecna na Białorusi. Rodzi to nowe wyzwania dla walczącej z Rosją Ukrainy i oznacza konieczność zwiększenia ochrony północnej granicy tego państwa. Rośnie też znaczenie ochrony szlaków transportowych z państw NATO na Ukrainę. Zwiększenie liczby ćwiczeń wojskowych na Białorusi będzie rodziło też wyzwania w sferze bezpieczeństwa dla wschodniej flanki NATO. Dlatego też konieczne będzie dalsze dostosowywanie sojuszniczego odstraszenia i obrony do zagrożeń wojskowych płynących z Białorusi, co może być przedmiotem ustaleń szczytu w Wilnie w lipcu 2023 r.

Jeżeli dojdzie do koordynacji działań obu państw na arenie międzynarodowej, wzrośnie znaczenie Białorusi jako sojusznika Rosji w prowadzonych przez nią działaniach dyplomatycznych wobec tzw. państw trzecich, zwłaszcza z Afryki, Bliskiego Wschodu i Ameryki Południowej, oraz w ramach organizacji międzynarodowych, takich jak ONZ. Rosja dalej będzie też wykorzystywała Białoruś jako pośrednika w kampaniach historycznych, oskarżając państwa Zachodu, w tym Polskę, o krzewienie zbrodniczych ideologii, oraz w wojnach informacyjnych.

Dla Rosji Białoruś będzie też ważnym sojusznikiem w procederze [instrumentalizacji migracji](#), co spowoduje dodatkowe wyzwania głównie dla państw wschodniej flanki NATO i dla Ukrainy. Pogłębiająca się współpraca służb Rosji i Białorusi będzie prowadziła do wzrostu zagrożeń ze strony obu państw w sferze informacyjnej, cybernetycznej i dla infrastruktury krytycznej. Oznacza to, że państwa NATO powinny zwiększyć zdolności do obrony w tym zakresie oraz nasilić międzynarodowe działania dyplomatyczne, by co najmniej neutralizować białorusko-rosyjski przekaz dezinformacyjny.

Rosnąca zależność od Rosji rzutuje też na sytuację wewnętrzną na Białorusi, ponieważ Rosja w coraz większym stopniu staje się gwarantem utrzymania władzy przez obecny reżim. Oznacza to konieczność kontynuowania wsparcia UE i jej państw członkowskich dla niezależnych środowisk białoruskich działających za granicą, w tym mediów, oraz podtrzymania gwarancji pomocy gospodarczej i politycznej w przypadku prodemokratycznych zmian na Białorusi.